

Качак Т. Б.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

СПЕЦИФІКА ТВОРЕННЯ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБРАЗІВ ГОЛОВНИХ ГЕРОЇВ У ПРИГОДНИЦЬКІЙ РЕАЛІСТИЧНО-ФАНТАСТИЧНІЙ ПРОЗІ ДЛЯ ЮНИХ

У статті подано аналіз образної системи сучасних українських пригодницьких реалістично-фантастичних творів для дітей та юнацтва. Образи дітей у реалістично-фантастичній, пригодницькій прозі мають свою специфіку творення й функціонування, яка залежить від типу зображення художньої дійсності (поєднання законів побудови реального і вигаданого світів), природи пригодницького тексту, поетики його образного рівня та зорієнтованості на специфіку сприймання адресатами певного віку.

Визначено дві основні моделі образотворення у повістях, адресованих різним віковим категоріям читачів. Детально розглянуто художні засоби характеротворення у повістях Марини Павленко (пенталогія «Русалонька із 7-В»), Галини і Тараса Микитчаків («Джмеленя та володарка злиднів»).

Доведено, що пригодницька реалістично-фантастична проза, адресована молодшим школярам, сюжетноорієнтована, тому письменники менше уваги приділяють портретам і характеристикам персонажів, а головні герої менше представлені як особистості, здебільшого вони є «агентами дії». Психологічна глибина в зображенні дітей-персонажів пригодницької прози разом із художньою деталізацією, широкою палітрою наративних і мовних засобів портрето-, характеротворення присутня в пригодницькій реалістично-фантастичній прозі про і для підлітків.

Відзначено, що іншими закономірностями побудови системи образів сучасної української пригодницької реалістично-фантастичної прози є інтенсивна взаємодія реальних персонажів із вигаданими; протиставлення й контрастне зображення позитивних і негативних персонажів; використання різних типів портретів і портретних описів. Специфічними є і система образів, і зображення дитини-героя в історико-пригодницьких повістях. Часто разом з історичними особами в таких творах діє дитина із того часу, який зображено («Самійло» Я. Яріша), чи дитина сьогодення, яка мандрує в минуле («Сторожова застава» Володимира Рутківського).

Ключові слова: пригодницька проза, образна система, головний герой, характеротворення, психологізм.

Постановка проблеми. Головні герої прози про і для дітей та юнацтва – це ключові концепти художнього розгортання дискурсу дитинства й реалізації комунікаційної моделі «автор – текст – читач». Відчитуючи зміст, уявляючи та емоційно переживаючи зображені у художньому творі події, дитина-читач займає особливу позицію щодо героя твору. Йдеться про оціночні судження, емоційно-психологічну близькість, «асоціації, аналогії, катарсис, іронію, симпатії-антипатії, захоплення-осуд» [2, с. 191], отождолення та інші типи функціональних позиціонувань реципієнта щодо світу тексту та персонажів. Актуальність дослідження цих процесів через призму рецептивно-естетичної концепції відкриває цікаві перспективи. Гарною основою таких студій стане аналіз образної системи текстів, висвітлення художніх особливостей зображення дітей-персонажів.

Спостереження й виокремлення закономірностей побудови системи образів та образу головного

героя у художніх творах, що стали об'єктом цього дослідження, дають можливість зробити узагальнення й окреслити процеси, які домінують в образотворенні пригодницької реалістично-фантастичної прози, визначити ті засоби й прийоми, які часто використовуються письменниками, що є індивідуальними, не надто поширеними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною платформою дослідження є присвячені осмисленню специфіки образного рівня, методиці аналізу художнього твору та образу головного героя наукові праці М. Бахтіна, Л. Гінзбург, Г. Клочка, М. Кодака, В. Марка, М. Ніколаєвої, В. Фащенко та інших літературознавців. Цінним є досвід практичного дослідження образів дітей у художніх текстах письменників різних історико-літературних періодів, зокрема наукові розвідки С. Іванюка, Б. Салюк, О. Чепурко. Досі проблема творення

й функціонування образів дітей-персонажів у сучасній українській пригодницькій прозі для дітей та юнацтва не розглядалася системно й комплексно. Окремі інтерпретації та аналітичні міркування щодо героїв деяких творів визначеної групи подають у наукових розвідках та рецензіях У. Баран, Н. Дев'ятко, Т. Качак, В. Кизилова, Н. Марченко, Л. Овдійчук.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз образної системи сучасних українських пригодницьких реалістично-фантастичних творів про і для дітей та юнацтва; визначення художніх засобів портретотворення й характеротворення; розгляд моделей образотворення у повістях, адресованих різним віковим категоріям читачів.

Виклад основного матеріалу. Пригодницька проза з елементами казковості, синтезом реального і фантастичного – це домінанта жанрової системи сучасної української літератури для дітей та юнацтва. Цей сегмент формують казкові повісті Сашка Дерманського, Галини і Тараса Микитчаків, Галини Ткачук, Сергія Гридіна, пригодницькі реалістично-фантастичні твори Зірки Мензатюк, Марини Павленко, Андрія Бачинського, Галини Пагутяк, Галини Малик, Олександра Гавроша, Володимира Рутківського.

Образи дітей у реалістично-фантастичній пригодницькій прозі мають свою специфіку творення і функціонування, яка залежить від типу зображення художньої дійсності (поєднання законів побудови реального і вигаданого світів), природи пригодницького тексту, поетики його образного рівня та зорієнтованості на специфіку сприймання адресатами певного віку [3, с. 128–129]. У текстах цієї групи діти-герої можуть виступати центральними («Русалонька із 7-В» Марини Павленко, «Злочинці з паралельного світу» Галини Малик, «Втеча звірів, або Новий бестіарій» Галини Пагутяк, «Кігтик-Ковбаско», «Федько, прибулець з Інтернету» Сергія Гридіна, «Джмеленя та володарка злиднів» Галини і Тараса Микитчаків) і другорядними персонажами, поступаючись вигаданим дійовим особам.

Пригодницька проза, адресована молодшим школярам і підліткам, сюжетоорієнтована. В реалістичному творі автор, художньо реалізуючи ідею, однаковою мірою спирається і на сюжет, і на образи головних героїв. У пригодницьких текстах письменники менше вдаються до змалювання портретів і «внутрішнього життя особистості як важливого моменту образу світу»; «психологізм спричинюється до розмивання сюжетних контурів, формує «внутрішній сюжет» (Т. Денисова)

[5, с. 457]. Варто зауважити, що у пригодницькій літературі для дітей важливі не так переживання героїв, як події, в яких вони беруть участь, захопливий квест з таємницями й доланням перешкод на шляху до мети. Домінують сюжетність, логіка розвитку дії, причинно-наслідкові зв'язки. Головні герої виступають не як особистості, а як «агенти дії» (Р. Барт). Ця тенденція особливо характерна для літературних казок і пригодницьких творів, адресованих читачам 7–10 років, де превалюють скупі, штрихові, мозаїчні, переважно статичні, із найзагальнішими типовими рисами образи дітей, а психологізм зведений до мінімуму. Виразний приклад проглядається в пригодницькій реалістично-фантастичній повісті «Джмеленя та володарка злиднів» Галини і Тараса Микитчаків. У ній ідеться про дівчинку Дзвінку, її сім'ю і друга Дмитрика. У будинку, де вони мешкають, поселилася Марена – «злий жіночий дух, який опікується темною ніччю, страшними сновидіннями, привидами, хворобами» [7, с. 155]. Вона розносила мешканцям будинку злидні, сіяла чвари, але Дзвінка з Дмитриком, батьками і бабцею Лесею позбирали усіх злиднів у горщики, закрили і вкинули у води Полтви, а Марену знешкодили, коли, за звичаєм, спалили її опудало. Автори вдало використали елементи української міфології, створивши таємницю як завдання для головних героїв. Хоча центральним персонажем є дівчинка, більше уваги на рівні поетики приділено опису зовнішності та діяльності кожного злидня й Марени. Після тексту навіть подано «Словничок міфіків», де вербальну характеристику супроводжує малюнок кожної з міфічних істот, які є в тексті. Ці описи дуже детальні й дещо химерні.

Портретні штрихи на перших сторінках дають елементарне уявлення про образи дітей і є основою для їх візуалізації. Тут немає повноцінної та всебічної психологічної характеристики персонажів, їх представляє кілька речень про їхні імена, зовнішність, вдачу та прояви характеру у поведінкових ситуаціях. Портрет головної героїні Дзвінки постає з коротких фрагментів-описів, художніх деталей. Її ім'я органічне з поведінкою: «у квартирі все гуділо від її сміху, співів, і навіть тоді, коли вона просто розмовляла, її було чути у всіх кімнатах. Бабця так і казала, що в її внучці хтось забув дзвіночок» [7, с. 5]. Дзвінці було 8 років, вона вчилася у 3 класі. Кілька художніх деталей склали мозаїчний портрет: Дзвінка глянула «великими блакитними очима» [7, с. 7]; «слідом за нею ледве встигали її русяві кіски»; «вона протупотіла червоними мештиками» [7, с. 9]; «шкільна форма, бантик – і Дзвінка в повній

амуніції» [7, с. 21]. Про її вдачу, силу волі, наполегливість, рішучість йдеться у розповіді автора («на уроках, як завжди, Дзвінка була розумницею й старанною ученицею, а на перервах – дзвіночком і пустункою» [7, с. 22]) та яскраво переданих невластне прямою мовою емоціях: «Героїчно шморгнувши носом, вона твердо вирішила: нема чого хлюпати й рюмсати!» [7, с. 38].

Так само лаконічно, скупими художніми деталями, спочатку за допомогою короткого ізольованого, а потім контамінованого і фрагментарного портретного опису показано Дмитрика-Хитрика: «Дмитрик-Хитрик, або Дмитрик Білонога». Діти виконують завдання квесту-місії: звільнюють мешканців будинку від злиднів. На останньому етапі дівчинка перебуває на межі світів – Явії і Навії, «краю людського і краю потойбічного». Тут їй теж доводиться подолати страх перед змієм, бути сміливою і рішучою та наважитися дістати кришку для останнього горщика із злиднями. Автор, керуючись законами чарівної казки, показують героїзм дитини, а також вибирають певну річ – чарівне, гаптоване покривало, яка уможливає її перехід між двома просторовими площинами – реальною та потойбічною.

У структурно-композиційному плані розповіді немає розлогих описів чи психологічного аналізу стану дітей, їх заступають констатації емоційних реакцій, елементи ізольованого, контамінованого (портретний опис межує з іншою композиційно-мовленнєвою формою у рамках одного речення) та фрагментарного (портретний опис межує з іншою композиційно-мовленнєвою формою у рамках абзацу) портретних описів. Покроково описано дії дітей у квартирі Морени, на межі світів, у колекторі, а також окремими фразами констатовано їхні емоції: «раптом вона з жахом побачила»; «дівчинка заледве встигла відсахнутися від змії і втекти на кухню» [7, с. 100]; «очі Джмеленятка засвітилися радістю» [7, с. 108]; «Дзвінку також охопило моторошне відчуття» [7, с. 122]. Тільки в кількох епізодах письменники вдаються до художніх засобів порівняння, дотепного характеризування: «від переляку серце калатало, наче церковні дзвони на Великдень. Лячно було й через величезну відповідальність, яка лягла на її плечики» [7, с. 102–103]. Поведінка Дзвінки, легкість, з якою вона відважилась пройти за межу світу, свідчать про ідеалізацію, героїзацію як принципи зображення головного героя казок.

Реалізована в повісті «Джмеленя та володарка злиднів» модель висвітлення образів дітей-героїв у пригодницькій реалістично-фантастичній прозі

засвідчує домінування сюжету й пригод, а також поверховість у портретному описі та психологічній характеристиці дітей-героїв. Такий принцип характерний для казкових повістей та літературних казок, у яких діти часто є «плоскими персонажами» («персонаж, наділений однією чи кількома рисами й досить передбачуваний у поведінці» [11, с. 100]) і діють, як правило, разом із персоніфікованими тваринами, рослинами, явищами, міфічними істотами й уявними друзями. Ці групи творів об'єднує спільний адресат – дитина молодшого шкільного віку. Орієнтація на сюжет і превалювання зовнішньої характеристики персонажів над зображенням їх внутрішнього світу пояснюється адресацією: «Зовнішня характеристика є частиною загальної дидактичної адаптації літератури для дітей до пізнавального рівня читачів. Молодші читачі можуть легше зрозуміти і судити про дії персонажів через зовнішні описи, пряму мову оповідача, ніж тонкі психологічні мотиви. Оскільки література залежить від мови опису внутрішнього життя, вона вимагає багатой і багатогранної лексики, щоб передати нюанси сенсу, які молодші читачі ще не можуть опанувати. В цьому проявляється яскрава тенденція тяжіння до зовнішньої характеристики у книгах для молодших школярів, тоді як у книгах для юнацтва часто використовують засоби внутрішнього зображення» [13, с. 173].

У пригодницьких повістях про і для підлітків образи головних героїв-дітей виписані глибше. Авторі намагаються передати їх емоції, роздуми, хоча теж використовують ідеалізацію та героїзацію, пафосний опис «подвигів» і перемог над собою чи над антагоністом. Наприклад, Марина Павленко у повістях пенталогії «Русалонька із 7-В» використовує весь арсенал художніх засобів портретотворення, вибудовує динамічні, розосереджені, фрагментарні, зовнішні, психологічні портрети, органічно поєднуючи вигадане та дійсне. Її персонажі об'ємні. Головна героїня Софійка живе разом з батьками і молодшим братиком Ростиком, вчиться у школі, таємно закохана в однокласника Вадима, має доброго друга Сашка. Мандруючи в минуле, вона розкриває таємниці й допомагає іншим. Софійка не є оповідачкою, але гетеродієгетичний наратор повістей (авторський голос) дуже часто веде розповідь ніби від її імені, бачить ситуацію крізь призму її емоцій та позиції. Її портрет фрагментарний, а портрети інших дітей-персонажів – цілісніші за джерелом інформації, адже подані через авторське психологічне зображення і сприйняття іншим персонажем.

У повісті «Русалонька із 7-В проти русалоньки із Білокрилівського лісу» (книжка третя) за таким принципом побудовані автономні фрагменти портретних описів однокласників Софійки, а саме Вадима Кулаківського, Дмитрика Іваненка, Ірки Завадчук. Засоби фольклорної поетики, нагромадження епітетів як елементи портретування увиразнюють образ Росави Підлісник – русалки із Білокрилівського лісу. В її описі авторка вдається до живописного портрета: «зіставлення зовнішності, а то й поведінки людини зі світом природи» [12, с. 88]. «Королевою шкільних буднів залишалася Росава Підлісник. На тлі сірої хляпавиці за вікнами її сліпучо-білий светрик нагадував, що тривають зимові святки, і ще яскравіше відтінював смарагдово-зелені очі, які мовби уже обіцяли майбутню весну. Химерний, тонкої роботи гребінь у темному блискучому волоссі будив спогади про щедроти осені. А соковитий, шовковий, як заросені червневі трави, з домішкою серпневого цикадкого дзвону голос пахнув розкішним літом. Як завжди чемна і скромна, Росяниця за канікули мовби ще посвіжішала і ще міцніше притягала палкі закохані погляди. Ця водяниця, звісно, обскакала всіх і в навчанні» [8, с. 134]. Софія мимохідь оживила зображення русалки на камені, очистивши його від снігу і моху. Відтоді в неї з'являється справжня суперниця, що передано й на мовно-емоційному рівні. Не випадково М. Павленко вибирає ім'я Росава, яке виконує не лише номінативну, але й характеризуючу функцію. Про важливість такого підходу писала М. Славова: «У дитячій белетристиці ім'я і опис зовнішнього вигляду, жестів, атрибутів, звичок і захоплені, обстановки і взаємостосунків героїв – все це шлях до його «оживлення» у свідомості читача» [10, с. 26].

У цій повісті значно виразніше, ніж у попередніх, використано психологізм як універсальну родову якість художньої творчості, завдяки якій «з'являється глибинна багатогранність художніх образів, переконливість реальних колізій, мотивів поведінки дійових осіб і правдивість діалектики людської душі» [12, с. 49]. Експресивність тексту посилюється й завдяки тому, що події читач сприймає через призму Софійчиних переживань, роздумів, емоцій. Такий прийом зображення має рецептивну природу, адже «структура розповіді – це і форма завоювання довіри до читача» [4, с. 135].

Головна героїня боляче переживає суперництво, розуміючи, що тепер на Росавиному боці не тільки однокласники, адже нею захоплюються батьки, тітка Сніжана, Пустельник, баба Ліна

і навіть відданий їй Сашко. Росава починає «жити її життям», а Софійка – ревнувати, обурюватися, тому хоче знищити суперницю.

Поступово стає очевидною роздвоєність Софії: це вже не той однозначний образ, який вималювався після прочитання першої та другої повістей. Досвід суперництва близький і знайомий усім. Повість допомагає зрозуміти, як позбутися суперництва і залишитися самим собою, не піддатися люті й ненависті, не збитися на манівці. Кульмінаційним моментом у ній є розмова-порозуміння Софійки й білокрилівської русалки. Росава виконала свою місію, адже не мстити прийшла, а навчити: Сніжану – лікувати людей, Пустельника – нової техніки малювання, а всіх – «насамперед нового ставлення до людей», «навчила придивлятися до свого міста й околиць, до Кам'янки, до всього навкруг», «навчила прислухатися до мови», а Софійку – «навчила – нарешті! – цінувати Сашка. І не тільки за гарні очі (бо ж і сам він нічого, так виріс!). Бо як не цінувати хлопця, котрий давно позасвоював справжні істини?!» [8, с. 272].

У другій повісті серії – «Русалонька із 7-В та загублений у часі» – взаємодіють реальні (Софійка, Сашко, Павлик, Вікуся) та ірреальний персонаж – хлопчик-привид з минулого Ян-Казимир Дашкович. На його прикладі М. Павленко показує психологію самотньої дитини, якою не цікавляться батьки. Хлопець любив матір, але вона жила своїм життям, отже, йому здавалося, що він нікому не потрібний. Ян-Казимир – розумний, мислячий, творчий хлопчик. Він грає на фортепіано, щоб завдяки музиці забути, бо «музика – це як найчистіша вода. Розстаєш у ній, наче цукор у каві, й ніби перестаєш існувати. А отже, перестає існувати і туга!» [9, с. 34]. Проблема самотності, покинутості й непотрібності Яна-Казимира розв'язується по-казковому: через перенесення в часі й перевтілення. М. Павленко особливої уваги приділяє іменам героїв: Яна-Казимира називає Завтрашнім, тобто тим, хто ще не народився. Привид розповідає Софійці, що «помилився народитися», «прожив не своє, точніше – зовсім нічиє, не заплановане Богом життя», і хтось повинен йому допомогти стати самим собою.

У четвертій повісті «Русалонька із 7-В у тенетах лабіринту» увиразнюються образи дітей-героїв, а уявлення про них набувають цілісності. Закоханість Софійки доповнюється наївними дитячими почуттями до Пустельника – її дядька і чоловіка тітки Сніжани. У характері героїні переплелися дитячі та «дорослі» якості: відповідальність за молодшого брата та Сашкових сестер,

сформованість поглядів щодо куріння та випивки (вона засуджує поведінку Ірки Завадчучки, яка завжди відзначалась епатажністю, передчасним дорослішанням та відсутністю чітких моральних цінностей). Сашко – відданий друг, який вміє піклуватися про інших, власними силами досягати бажаного, добрий і щирий хлопець. Вадим – прихильник матеріального, поверхового, інколи агресивний. Леся Радзивіл – відмінниця й «правильна» дівчинка. До того ж майстерно виписано образ позаприсутнього персонажа – художника Юрія Мокрецького. Окрім глибоко індивідуальних, є у повісті й типові літературні образи, такі як сексот Кваша, баба Валя.

Дорослі персонажі твору не вражають глибиною психологічного висвітлення й часто подані поверхово, наскільки цього вимагає сюжетна розповідь. Образи дітей-підлітків письменниця висвітлює не тільки на рівні змісту, поезики (художніх засобів зображення), але й на рівні мови. Діалоги персонажів подані підлітковим сленгом, є одним із засобів комунікативної функції тексту. Показовим, можливо, дещо гіперболізованим, прикладом є переказана Вадимом Кулаківським казочка про Івасика Телесика; це ще й стильовий прийом передачі комічного. Дотепність – це ознака стилю Марини Павленко, яка проявляється у всіх повістях про Русалоньку. Як зауважила Юлія Гончар, їй дуже близька «проста й водночас образна, глибоко метафорична мова письменниці» [1].

Психологічне зображення дітей-героїв, глибші й детальніші портретні описи різних типів наявні також у пригодницьких реалістично-фантастичних адресованих підліткам повістях Галини Малик («Злочинці з паралельного світу»), Мії Марченко («Місто тіней»), історико-пригодницькій прозі Олександра Гавроша, Марії Морозенко, Володимира Рутківського. Із появою творів цих авторів, як зазначає Н. Марченко, в літературний канон увійшов «новий герой-пасіонарій, повністю позбавлений будь-яких рис меншовартості чи засторог щодо власної української ідентичності» [6, с. 127].

Якщо в реалістично-фантастичних пригодницьких текстах автор зосереджує увагу на дитинстві героїв, то в історико-пригодницьких та історико-біографічних пригодницьких показаний динамічний портрет персонажа, висвітлено його життя в дитинстві й у дорослому віці (це ілюструють герої творів В. Рутківського, О. Гавроша (Іван Сила, розбійник Пинтя), М. Морозенко (Іван Сірко)). Письменники створюють образи національних героїв, якими можна захо-

плюватися. Національно-патріотичне – це не гасло чи замовлена тема, а духовне ядро, світоглядна основа, тверда життєва позиція й постулат творчості. Автори історико-пригодницької прози мають свій стиль письма, володіють прийомами рецептивної поезики, добре уявляють наративну перспективу й жанрову модальність текстів для дітей. Їх твори дійсно варті уваги й повноцінно формують канон національно-патріотичної прози для юних. На цьому наголошує Наталя Марченко: «Українська дитяча література, як і національне шкільництво, сформувалася та довгий час існувала в межах ворожих їй тоталітарних режимів, тому лише в умовах державної незалежності України з'явилися реальні передумови відкритого доступу до вивчення, адаптації та поширення у суспільстві неупередженого, науково достовірного, акцентованого на державотворчих і вітаїстичних інтенціях знання про вітчизняних героїв, а також виникла суспільна потреба у витворенні власних канонів героїчного» [6, с. 140–141].

Часто разом з історичними особами в історико-пригодницькому тексті діє дитина з того часу, який зображено («Самійло» Я. Яріша), чи дитина сьогодення, яка мандрує в минуле («Сторожова застава» Володимира Рутківського). Для прози цього типу, як і для казок, характерна гіперболізація характерів. Герой часто виконує місію, а рушієм його вчинків є морально-етичний чинник.

Висновки і пропозиції. Закономірності побудови системи образів сучасної української пригодницької реалістично-фантастичної прози полягають у таких особливостях: інтенсивна взаємодія реальних персонажів-дітей із вигаданими (міфічними, фантастичними), приналежними до різних світів; у творах для молодшого шкільного віку більша зосередженість на розгортанні сюжету, описі подій та пригод, квесту порівняно з описом портрету й розкриттям характерів; головні герої виступають не як особистості, а як «агенти дії» (Р. Барт); відсутність динаміки й психологічної глибини у зображенні дітей-героїв пригодницької прози для молодших школярів; застосування її у пригодницькій реалістично-фантастичній прозі про і для підлітків разом із художньою деталізацією, наративними і мовними засобами портретотворення, характеротворення; протиставлення у більшості пригодницьких творів позитивних і негативних персонажів, умовний поділ їх на групи, контрастне зображення; використання різних типів портретів і портретних описів (зовнішній, психологічний; статичний, динамічний; індивідуальний, узагальнений; цілісний, мозаїчний;

психологічно-нейтральний та експресивно забарвлений; ізольований, контамінований і фрагментарний); специфічність системи образів і зображення дитини-героя в історико-пригодницьких та пригодницьких історико-біографічних повістях.

Перспективним є аналіз згаданих творів з рецептивно-естетичної точки зору, з'ясування реалізації функціонального потенціалу образів головних героїв сучасної української пригодницької реалістично-фантастичної прози у контексті конкретних читацьких практик.

Список літератури:

1. Гончар Ю. Сім русалок від Марини Павленко. *Літакцент*. URL: <http://litakcent.com/2010/11/16/sim-rusalok-vid-maryny-pavlenko> (дата звернення: 22.11. 2020).
2. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Львів : Літопис, 2004. 352 с.
3. Качак Т. Тенденції розвитку сучасної української прози для дітей та юнацтва початку ХХІ ст. : монографія. Київ : Академвидав, 2018. 320 с.
4. Кодак М. Поетика як система: літературно-критичний нарис. Київ : Дніпро, 1988. 159 с.
5. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
6. Марченко Н. Образ героя та усвідомлення іншого у новітній книзі для дітей України. *Historia kluczem do zrozumienia współczesnych relacji międzysiedzkich / redakcja naukowa Tertsy Maresz i Ratarzyna Grysińska-Jarmuła*. Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2017. S. 122–141.
7. Микитчак Г. і Т. Джмеленя та володарка злиднів. Вінниця : Теза, 2017. 158 с.
8. Павленко М. Русалонька із 7-В проти Русалоньки із Білокрилівського лісу: пригодницька повість. Вінниця : Теза, 2011. 285 с.
9. Павленко М. Русалонька із 7-В та Загублений у часі: пригодницька повість. Вінниця : Теза, 2011. 214 с.
10. Славова М. Попелюшка літератури. Теоретичні аспекти літератури для дітей. Київ : видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. 81 с.
11. Фашенко В. У глибинах людського буття. Етюди про психологізм літератури. Київ : Дніпро, 1981. 279 с.
12. Nikolajeva M. Narrative theory and children literature. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. Second Edition. Vol. 1. Edited by Peter Hunt. London and New York : Routledge, 2004. P. 166–178.

Kachak T. B. SPECIFICS OF CREATION AND FUNCTIONING OF PROTAGONISTS' IMAGES IN ADVENTURE REALISTIC-FANTASTIC PROSE FOR YOUTH

The article presents an analysis of the figurative system of contemporary Ukrainian adventure realistic and fantastic works for children and youth. Images of children in realistic-fiction adventure prose have their own specifics of creation and functioning, which depend on the type of image of artistic reality (combination of laws of real and fictional worlds), nature of the adventure text, poetics of its figurative level and focus on the specifics of recipients.

Two main models of image formation in stories addressed to different age categories of readers are defined. The artistic means of characterization of the protagonists in Maryna Pavlenko's, Halyna and Taras Mykytchak's stories are considered.

It's proved that adventure, realistic and fantastic prose addressed to primary schoolchildren is plot-oriented; therefore, writers pay less attention to portraits and nature of protagonists. They are less represented as personalities; mostly they are «agents of action». Psychological depth in the representation of children-protagonists of adventure prose, along with artistic details, a wide palette of narrative and linguistic means of portraiture, character creation is represented in adventure realistic and fantastic prose about and for teens.

It is noted that other features of constructing a system of images of contemporary Ukrainian adventure, realistic and fantastic prose are intensive interaction of real protagonists with fictional ones; opposition and contrasting image of positive and negative characters; using different types of portraits and portraiture descriptions. The system of images and the image of the child-protagonist in historical-adventure stories are specific. Often, along with historical characters in such works there is a child from the time depicted ("Samijlo" by J. Yarish) or a child of the present who travels to the past ("Poterchata" by Vladimir Rutkivsky).

Key words: *adventure prose, image system, protagonist, characterization, psychologize.*